

Az egyházzene-oktatás követelményrendszere

Bevezetés

Az elmúlt néhány éves időszakban számos oktatási intézmény indított egyházzenei szakot vagy tanfolyamot. Az adottságok sokfélesége miatt ezekre egységes tanmenetet, tantárgy- és tananyagelosztást adni nem lehet. Mivel egy bizonyos fokú szabályozás mégis szükséges az oktatás egységessége és minőségének megőrzése érdekében, nem iskolatípusonként, hanem fokozatok szerint határozzuk meg az elvégzendő anyagot, illetve a megkövetelt tudásszintet.

Az intézményeket a követelmények szempontjából két típusra osztjuk, s mindkettőhöz egy-egy vizsgasorozatot rendelünk.

A/ Zenei szakoktatást nyújtó állami tanintézetek: zeneiskolák, zenei általános iskolák, zenei szakközépiskolák, egyszakos (ti. csak zenei képzést adó) tanárképző főiskolai tanszakok, zenetanárképző főiskolák, zenei egyetemek. Ezeket közös néven „szakoktatási intézmények” néven fogjuk hívni.

Ezekben a növendékek az államilag érvényes tantervek szerint végzik tanulmányaikat, rendszeres, egész éven át folyó, szabályozott tanítási folyamatban vesznek részt, rendeletekben meghatározott szakképesítéssel bíró tanárok vezetése alatt. Általában egy zenei főtárgy (orgona, karvezetés, stb.) mellett veszik fel az egyházzenét, s teljesítik a tantervekben előírt ún. kötelező tárgyi követelményeket. Az egyházzenei szakot is meghatározott év- és óraszámban végzik, s az iskola befejezésekor államilag érvényes oklevelet kapnak: alsófokon végbizonyítványt, középfokon szakmai érettségi bizonyítványt, a főiskolán és egyetemen pedig diplomát.

Mivel ezekben az intézményekben — legalábbis elvben és intézményesen — biztosítva van az általános zenei képzés minősége, s mivel a növendékek olyan hangszeres, zeneelméleti, hallásképzési alappal rendelkeznek, melyekhez az egyházzenei szaknak csak a speciális szakismereteket kell hozzáadnia, a követelmények itt (elsősorban a többszólamú műzene tekintetében) magasabbak lehetnek, s az általános zenei szintet külön meghatároznunk itt nem kell.

B/ Államilag érvényesnek tekintett zenei szakképesítést nem nyújtó oktatási intézményekben szervezett egyházzenei fakultációk, tanfolyamok: pl. tanítóképzőkben, többszakos képzést nyújtó tanárképzőkben, óvónőképzőkben, zenei tagozatú gimnáziumokban, egyházi intézményekben stb. nyitott egyházzenei kurzusok. Ezeket közös néven „tanfolyami oktatás”-nak fogjuk hívni.

Ezen oktatási formák közt is tanulnak jó előképzettségű ifjak. Maga az intézmény azonban nem garantálhatja az általános zenei képzés szakoktatási szintjét. Sok esetben az egyházzeneire fordított tanévek és tanórák száma sem éri el a kívánatos mértéket, s nem található minden tárgyhoz megfelelő képzettségű tanár. Emiatt e vizsgasornál meg kell határoznunk azt az általános zenei szintet is, melyet az adott egyházzenei fokozat elvégzéséhez feltételezünk.

Az innen kikerülő növendékek feladata elsősorban az lesz, hogy egyházi énekvezetők legyenek, a mindennapi egyházzenei gyakorlat számára pedagógiai munkát végezzenek; így főként az egyházi egyszólamúság művelésében kell jártasnak lenniük. Ennek megfelelően nem csak fokozati különbség van a kétféle vizsgasorozat között, hanem a hangsúlyok is megváltoznak: az egyszólamú egyházi zene tekintetében a követelmények megközelítik a szakoktatási normákat, a többszólamúság terén azonban inkább a részvételre való képességet és a tájékozottságot kívánjuk meg, mint az önállóságot.

Ezeknek az intézményeknek olyan követelményrendszer felel meg, mely lehetővé teszi adottságaik maximális figyelembevételét, anélkül azonban, hogy ez az adott fokú bizonyítvány hitelességét kétségessé tenné. Nem szükségszerű, hogy egy felsőfokú tanintézet okvetlenül felsőfokú egyházzenei tanfolyamot indítson: a növendék- és tanárösszetétel szerint döntheti el, melyik fokozatot célozza meg.

Ezek az intézmények egyházzenei szakoklevelet nem adhatnak, de a tanfolyam elvégzéséről bizonyítványt állíthatnak ki.

Általános megjegyzések

1. A követelmények magukba foglalják a képzési idő alatt elvégzendő anyagot és a vizsgaszintet. Az előírt anyag elvégzéséről azonban — tárgyanként másként, értelemszerűen alkalmazkodva a tárgy sajátosságaihoz — magán a vizsgán is számot kell adni. Az egyházi kórusirodalom anyagának elvégzését részben válogatott művek bemutatásával, részben a végzett anyaggal azonos stílusú, felrakású és nehézségű anyag lapról éneklésével (kamara-csoportban) kell tanúsítani.

2. A követelményrendszert mellékletek egészítik ki: a népének- és gregorián-törzsanyag megjelölése, ajánlólisták a kórusirodalom, orgona tárgyakhoz. E mellékletek a következő évek folyamán változhatnak, bővíülhetnek.

3. A követelményrendszer számol a felekezeti különbségekkel. Mégis nagy eltérések adódhatnak az iskolák közt aszerint, hogy a tanulócsoporthoz felekezetiileg homogének-e vagy sem. Az eltérő szempontok érvényesítését, az egység és különbség helyes arányainak megtalálását az iskolára és a tanárra kell bízunk, azt a követelményrendszer nem tudja követni.

4. Előfeltételnek tekintjük, hogy a növendékek a hitvallásuk szerinti vallásos ismereteket megszerezzék, így ezt az anyagot követelményrendszerünkbe tételesen nem vesszük fel.

5. A szintek egymásra épülnek, tehát a magasabb szinten feltételezzük az alacsonyabb szint ismeretét.

Követelmények a zenei oktatást folytató intézmények egyházzene szakán

Alsófok

A szintvizsga előfeltételei:

A zeneiskola legalább 6, ill. a zenei általános iskola 8 osztályának elvégzése

Az iskolai tantervben megkívánt zenei ismeretek (főtárgy, szolfézs, ének)

Az egyházzene tanulása legalább 3 éven át, legalább heti 2 órában

Népének

40 (protestánsoknak 80) népének fejből (saját felekezetük anyagából) a mellékelt jegyzék („törzsanyag”) alapján

40 további népének kottából (megadott jegyzék alapján): 30 saját felekezetük énekeskönyvéből, 10 másik felekezetek énekeiből, a megadott „műveltségi” anyag szerint

A népénekekben előforduló modális hangnemek ismerete

Gregorián ének

Magnificat recitálása (magyar nyelven) fejből, bármely zsoltártónusban

A Liber Usualis XVIII. Sanctusa latinul, fejből

5 (a mellékletben megadott) antifona magyarul, fejből

„Veni Redemptor gentium”, „Veni Creator Spiritus” himnuszok első versszaka latinul, fejből

A pünkösdi alleluja-refrén („Veni Sancte Spiritus”, vö. V. oszt. zenei általános iskolai tankönyv), fejből

A közös anyagon felül az evangélikusoknak:

A doxológia (Dicsőség) vagy megadott zsolttárrészlet recitálása az evangélikus énekeskönyvben található tónusokon (kotta használatával)

A közös anyagon felül a katolikusoknak:

A doxológia (Dicsőség) vagy egy megadott zsolttárrészlet recitálása bármely tónusban kotta használatával, vö. Éneklő Egyház népénektár 499. sz.)

A 3 rezponzórium bréve tónus alkalmazása a Népénektár bármelyik szövegére

„Missa mundi”: a Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus magyarul és a Kyrie, Sanctus, Agnus latinul, fejből

„Missa de Angelis”: Kyrie, Sanctus, Agnus latinul, kottából

A Népénektár 20 zeneileg és liturgiailag legfontosabb magyar antifonája fejből

A Népénektár többi magyar antifonája kottából

A Népénektár himnusz dallamai bármely magyar szövegre alkalmazva, kottából

3 további melizmatikus alleluja-refrén a Népénektárból fejből

Az általános (évközi) vesperás és kompletorium kottából

Egyházi kórusirodalom

45 könnyebb motetta ill. egyéb egyházi kórusmű ismerete nagyobb részben éneklés, kisebb részben zenehallgatás (ill. zenehallgatás — részleténeklés) útján, a tanuló-csoport felekezeti megoszlásának megfelelően válogatva, és pedig:

- 15 középkori két- vagy háromszólamú motetta (11-15. század)
- 15 reneszánsz és korabarokk két- vagy háromszólamú, a capella vagy hangszerkíséretes motetta, továbbá kantáta-, oratórium-, miserészlet (16-17. század)
- 15 motetta, kisebb egyházi mű, miserészlet az érett barokk stílustól napjainkig (18-20. század)

Orgona

Alsófokon orgonatanulással nem számolunk, de annak előkészítéséül megkívánjuk, hogy a növendékek tudjanak manualiter háromszólamú műveket zongorázni vagy harmóniumozni.

Liturgia

A katolikusoknak:

Elmélet:

- Az egyházi év felépítése, szerkezete, a fő ünnepek, a liturgikus színek
 - A mise felépítése
 - Az egyház jelei
- NB. Vezérfonal: az Éneklő Egyház liturgikus fejezetei, bevezetői, magyarázatai

Gyakorlat:

- Az ordinarium missae magyar szövegei fejből
- Az 50. és 109. zsolttár és a Magnificat szövege magyarul, fejből
- Az oltár melletti schola-szolgálat szokásai, szabályai

A protestánsoknak:

A legfontosabb liturgikai fogalmak ismerete: az istentisztelet helye, a szolgálattevők, az istentisztelet ideje

Az ének jelentősége a közösségi istentiszteleten

Az egyház év ünnepei

Az istentisztelet részeinek elnevezései (magyarul és latinul)

Alapfokú ismeretek saját egyházának liturgikus rendjéről

Az ordináriumtétélek párhuzamai a katolikus egyház liturgiájában

Nyelv:

A latin kiejtés és hangsúlyozás

Középfok

A szintvizsga előfeltételei:

A zenei szakközépiskola 4. osztályának befejezése

Zenei érettségi letétele a növendék főtárgyából és az előírt melléktárgyakból

Egyházzene-tanulás legalább három éven át, legalább heti 4 órában (az iskola által előírt tantárgyi megoszlásban)

Népelek

(az alsófokú követelményeket beleszámítva)

100 népelek fejből saját felekezetének anyagából a mellékelt jegyzék („törzsanyag”) alapján

20 népelek fejből más felekezetek repertoárjából, a kijelölt közös „műveltségi” anyag alapján

Saját felekezetének énektárából valamennyi népelek éneklése kottából

Elmélet:

— A szövegek megértése, magyarázata, az ének liturgiai alkalmazása (saját felekezetének énekeivel kapcsolatban)

— A népelek hangnemének és versszakképletének elemzése

— A népelek és az élő néphagyomány kapcsolata (elvileg)

NB. Népelekkíséret az orgona tantárgyi követelmények szerint

Gregorián ének

(az alsófok anyaga, továbbá)

1 zsidó liturgikus ének fejből

30 kijelölt dallam (15 kottából, 15 fejből)

Egyszerűbb antifonák vezénylese

Alapismeretek:

— A kvadrát és a mai magyar gregorián kottairás; a neumanek

— A gregorián hangnemek és műfajok alapvető ismerete

— A hangjegyzírás történetének legfontosabb fázisai

— A gregorián két fő dialektusa jellegzetességei, a gregorián variánsok jelentősége

A közös anyagon felül az evangélikusoknak:

Az Ágenda énekes tételei kottából

A közös anyagon felül a katolikusoknak:

Az alsófok anyaga, továbbá:

15 kijelölt újabb dallam fejből

A népelektár valamennyi magyar szövegű darabja és fontosabb latin darabjai, különböző műfajok legfontosabb típusdallamaiból 8-10 mintadarab és további 50 darab áténeklése kottából

A Liber Usualis I. Gloria és I. Credo tétele latinul, kottából

Egyházi kórusirodalom és vezénylet

80 közepes nehézségű kórus vagy kórusrészlet ismerete (nagyobb részben énekléssel, kisebb részben zenehallgatással vagy zenehallgatás — részleténekléssel), a tanulócsoporthoz felekezeti megoszlásának megfelelő válogatásban, megközelítőleg a következő aránnyal:

— 25 középkori két- vagy háromszólamú mű (9-14. század)

— 25 reneszánsz két-négyzólamú mű (15-16. század)

— 20 barokk illetve klasszikus korál, oratórium- vagy kantátarészlet, motetta, misetétel (17-18. század)

— 10 romantikus és 20. századi egyházi mű meghallgatása

Négyzólamú korálok és könnyű kórusművek vezénylese

Elmélet:

- Az énekelt darabok zenetörténeti helyének, műfajának, liturgikus alkalmazásának ismerete
- Az egyházi kórusirodalom történetének alapvonalai

Orgona

A katolikusoknak:

- A népének-törzsanyagban megadott 100 tétel kísérése kottából (ebből 50 pedállal), rövid előjátékkal
- 2 magyar ordinárium, 3 latin ordinárium kísérése (lehetőleg pedálozva), szolgálatszerűen Az Éneklő Egyház miseantifonáinak és zsoltárainak kíséréte (az orgonakönyv szerint, majd lehetőleg saját kísérettel is)
- A Népszolozsma óráinak énekkíséréte, a zsoltár- és himnusz-versszakokhoz kétféle harmonizálással
- A népének törzsanyagban szereplő korálok Bach (és más szerzők) feldolgozásaiból, a mellékelt jegyzék alapján
- 15 (a zongora-főtárgyasoknak 20) különböző stílusú és terjedelmű előadási darab

A protestánsoknak:

- Az összes népének kíséréte manualiter, az 50 legfontosabb pedállal, a korálkönyvből, egyszerű intonációkkal
- Évente 5 korálelőjáték és 3 szabad mű, képesség szerinti szinten
- Az utolsó évben 5 nehezebb pedálos korálelőjáték (Orgelbüchlein) és 3 közepes nehézségű mű különféle stílusokból, különböző ünnepkörökhöz
- Hospitálás és gyakorlat:
- Két félévben az illető felekezet egyik kántora mellett hospitálás, az istentiszteletek levezetésének gyakorlása

Liturgia

(az alsófok követelményein felül)

A katolikusoknak:

Elmélet:

- A mise részeinek tartalmi ismerete
- A zsoltosma óráinak elsorolása, a laudes, vesperás és kompletórium ismerete a Népszolozsma szintjén
- A keresztelés, bérmlálás, esküvő, temetés, gyertyaszentelő (febr. 2.) liturgiája
- A nagyheti liturgia áttekintő ismerete a Népénektár szintjén
- A zsoltármagyarázat alapelvei (különösen a krisztológiai értelmezés módja)
- Az énekrend összeállításának alapelvei
- Az Éneklő Egyház népénektár liturgikus bevezetőinek ismerete

Gyakorlat:

- Korálás misén és a fenti három zsoltosmahórában

A protestánsoknak:

- Istentiszteleti típusok; rendkívüli szertartások (esketés, temetés) rendje
- A bibliai hagyomány és a protestáns istentisztelet
- Az egyházi év
- A liturgia történetének csomópontjai
- A hazai protestáns énekeskönyvek tartalma, beosztása és használata

Nyelv

- A legismertebb 10-15 latin (és 2-3 német) egyházzenei mű szövegének olvasása és magyar értelmének ismerete

Felsőfok — főiskolai szint

A szintvizsga előfeltételei:

A főiskola 4 évfolyamának befejezése

A képesítő- és államvizsgák letétele a növendék fő- és melléktárgyaiból

Egyházzenetanulás 4 éven át, legalább heti 5 órában (az iskola által előírt tantárgyi megoszlásban)

Népének

(az alsó- és középfokú követelményeket beleszámítva)

140 (a protestánsoknál 200) népének fejből saját felekezetük anyagából

30 népének fejből más felekezetek repertoárjából a kijelölt közös „műveltségi anyag” alapján

Elmélet („himnológiai ismeretek”):

— A népének történeti korszakai (külföldi háttérrel);

— A legfontosabb források ismerete (elsősorban a saját felekezet körében)

— A népzene és a történeti anyag kapcsolata

— A népének és a liturgia viszonyának mai alakulása

NB. Minderről átfogó, alapvető tényismeret, részletesen azonban csak saját felekezeti énekanyaga tekintetében

NB. Népének-kíséret az orgona-tantárgyi követelmények szerint

Gregorián ének

(az alsó- és középfok anyaga, továbbá)

Áténeklendő anyag:

— 3 latinnyelvű ordinárium

— Karácsony, vízkereszt, húsvét, mennybemenetel, pünkösöd ünnepeinek misetételéből 12 darab, a karácsonyi matutinum és a nagypénteki lamentációs zsoltó (latinul, kottából, a zsoltó rendjének áttekintésével), 15 himnusz dallam, a bevett 5 sequentia és 3 további ünnepi sequentia

Kvadrát kottával és mai magyar átírással megadott bármely dallam lapról éneklése rövid átnézés után

Könnyebb gregorián tételek vezénylése (tetszés szerinti módszerrel)

Elméleti ismeretek:

— A gregorián korszakai

— A gregorián műfajok, hangnemek

— A gregorián kottairás vázlatos története

— Az előadásmódra vonatkozó elméletek (röviden)

— A saját felekezet népénekgyűjteményében szereplő gregorián eredetű tételek párhuzamának ismerete

A közös anyagon felül a katolikusoknak:

Az egyházi év keresztmetszete gregorián tételekben végigénekelve (latinul, kottából)

A magyar Népszoltó tételei

A nagyhét fontos latin gregorián énekei

A közös anyagon felül a protestánsoknak:

10 darab a graduálkönyvekből, kottával, latin párhuzamaikkal

Elmélet:

A protestantizmuson belül jelentkező törekvések az anyanyelvű gregorián éneklésére (a történeti és jelenkori áramlatok vázlatos ismerete)

Egyházi kórusirodalom és vezénylés

100 kórusmű- illetve részlet (legalább egynegyed részben nagyszabású művek) ismerete részben áténekelve, részben zenehallgatás (illetve zenehallgatás — részleténeklés) alapján, a tanulócsoporthoz felekezeti megoszlásának alapján válogatva, és pedig:

- 10 mű a korai többszólamúságból
 - 15 mű DuFaytól Josquin des Prés-ig (1 teljes mise)
 - Klasszikus vokálpolyfónia: 15 mű a nagyobb egyházi ünnepek motettáiból és 1 teljes mise
 - 20 reneszánsz és korabarrokk motetta, ebből 15 protestáns (genfi zsoltár, korálfeldolgozás) valamennyi felekezetnek, s további 10 tétel a protestánsoknak
 - 15 kisebb barokk mű; továbbá Bach (és a kortársak) kantáta-típusainak (és oratórikus műveinek) áttekintő ismerete, 2-3 kantáta feldolgozása
 - 15 klasszikus mű vagy műrészlet
 - 10 mű vagy műrészlet a 19-20. századból
- NB. A vizsgán 7-8 különböző stílusú művet kell megszólaltatni (énekelni, vezényelni) részben hangversenyen vagy liturgia keretében

Elmélet:

- Egyes korszakok reprezentatív egyházi műveinek, műfajainak elemző ismerete
- A legfontosabb kiadások, szakirodalmi művek használatában való jártasság
- A zenetörténeti, műfaj történeti és a liturgikus alkalmazásra vonatkozó ismeretek

Orgona

A katolikusoknak:

Az egész népénektár kísérete, nagyrészt pedállal
 Az I., VIII., IX. misék kísérete, legalább a Cantus Cantorum szerint
 Az Éneklő Egyház antifonái, himnuszai, zsoltárai saját harmonizálással (2-3 változat a versszakokhoz)
 Korálfeldolgozások az Éneklő Egyházban szereplő dallamokra
 15 különböző stílusú és terjedelmű előadási darab

A protestánsoknak:

Az énekeskönyv valamennyi darabjának kísérete korálkönyvből, nagyrészt pedállal, saját készítésű intonációkkal
 Évente 5 korálelőjáték és 5 szabad mű, képesség szerinti szinten; az utolsó évben 5 nehéz pedálos korálelőjáték különböző korokból, továbbá 5 hosszabb és nehezebb szabad mű különféle stílus körökből, különböző ünnepkörökből

Az evangélikusoknak ezenkívül:

Az énekeskönyv liturgikus részének és a zsoltároknak kísérete a korálkönyv szerint

Hospitalás és gyakorlat:

- Két félévben az illető felekezet egyik kántora mellett hospitalás, az istentiszteletek levezetésének gyakorlása

Liturgia

A katolikusoknak:

Elmélet:

- A liturgikus teológia alapjai
- A nagyhét részletes ismerete
- A teljes népszolozsma ismerete
- Az egyházi év beható ismerete az első misekönyörgés és a prefációk alapján
- A rendkívüli szertartások (febr. 2., temetés, stb.) liturgikus rendje
- Alapismeretek a zsidó, bizánci, protestáns liturgiák rendszeréről és e liturgiák ma használatos legfontosabb szerkönyveiről
- Énekrendkészítés a liturgia tartalmi követelményeinek megfelelően

Gyakorlat:

- Korálás a népszolozsma óráin és a nagyhét szertartásain
- A teljes templomi énekszolgálat ismerete, megszervezésének módszertana

A protestánsoknak:

- A reformátorok liturgiára vonatkozó főbb iratainak ismerete
- A protestáns hitvallási iratok tanítása az istentiszteletről
- Saját felekezeti liturgiájuk legfontosabb külföldi típusainak jellegzetességei
- Az egyházak tanítása az istentiszteletről (a mai magyarországi helyzet), éspedig:
 - A református és az evangélikus ágenda bevezetői
 - A II. Vatikáni Zsinat liturgiai tanítása
 - Az orthodox liturgikon
 - A zsidó liturgiai könyvek
- Liturgiátörténet és liturgikus megújulási mozgalmak

Nyelv

- A latin nyelvtan alapjai
- A katolikusoknak 30, a protestánsoknak 15 liturgikus énekszöveg fordítása
- A protestánsoknak: a német nyelvtan alapjai és 15 korálszöveg fordítása

Felsőfok — egyetemi szint

A szintvizsga feltételei:

- A Zeneművészeti Főiskola (egyetem) 5 évfolyamának elvégzése
- Diplomavizsga a növendék főtárgyából és a melléktárgyak záróvizsgáinak előírt letétele
- Egyházzenetanulás 5 éven át, legalább heti 7 órában

Népének

- A követelmények megegyeznek a főiskolai szinttel, de zenetörténetileg részletesebben és mélyebben feldolgozva

Gregorián ének

- A követelmények megegyeznek a főiskolai szinttel, de azon túlmenően:
 - A gregorián, órómai, ambrozián ének összefüggésének vázlatos ismerete

Ezenfelül a katolikusoknak:

- Bármely gregorián dallam éneklése rövid tájékozódás után magyar notációs kottából, kvadrát kottából vagy átírásból
- A legfontosabb dallamtípusok ismerete műfajok szerint
- A zsolozsmahóráknak mint zenei ciklusoknak ismerete, éneklése kottából
- Bármely gregorián dallam vezénylése (tetszés szerinti módszerrel)

Egyházi kórusirodalom és vezénylés

- A követelmények megegyeznek a főiskolai szinttel, de a klasszikus vokálpolyfónia és a barokk kor részletesebben, több anyaggal, s az egész tárgy tekintetében az önálló anyagkutatásra való készség kialakításával

Orgona

A katolikusoknak:

- Az egyházi év bármely időszakának magyar misetételei orgonakísérettel, általában pedálhasználattal
- Az egyházi év főünnepéhez tartozó latin propriumok kísérete
- Legalább egy teljes zsolozsma végigkísérése orgonán, a zsolotárversek változatos harmonizálásával, a szükséges transzpozíciókkal
- Az Éneklő Egyház énekanyagának kísérete transzponálva is

A Liber Usualis I., IV., IX., XI. latin ordináriumának és a fontosabb alleluja-refréneknek kísérete
Különböző jellegű, terjedelmű, stílusú előadási mű, az egyházi év időszakait átfogóan, időszakonként 2 mű

A protestánsoknak

A korálkönyv teljes anyaga, pedállal, saját készítésű rögtönzött intonációkkal

Népelemek saját énekkísérettel

Az istentisztelet önálló levezetése a korálkönyv alapján

Évente 5 korálelőjáték és 5 szabad mű; az utolsó évben 5 nehéz pedálos korálelőjáték különböző korokból, továbbá 5 hosszabb és nehezebb szabad mű különféle stílus-körökből, különböző ünnepkörökhöz

Az evangélikusoknak ezenfelül: az énekkönyv liturgikus részének és a zsoltároknak kísérete a korálkönyv szerint

Hospitálás és gyakorlat

Két félévben az illető felekezet egyik kántora mellett hospitálás, az istentiszteletek levezetésének gyakorlása

Liturgia

A katolikusoknak:

Megegyezik a főiskolai szint követelményeivel, de azonfelül:

Elmélet

A misével, a zsolozsmával és az egyházi évvel kapcsolatos legfontosabb történeti ismeretek

Gyakorlat

A latin nyelvű liturgia legfontosabb alkalmainak (énekes nagymise, kiemelkedő zsolozsmák) gyakorlati ismerete

A protestánsoknak:

Megegyezik a főiskolai szint követelményeivel, de azonfelül:

Liturgika tudományos szinten: az egyház istentiszteleti élete történeti és teológiai szempontból, különös tekintettel a különböző felekezetek sajátosságainak megértésére, értékelésére

Vallásos kultusz — keresztyén istentisztelet

Nyelv

Elemi latin nyelvtan (alaktan és a mondattan alapjai)

Katolikusoknak:

Átlagos nehézségű liturgikus szövegek fordítása szótár segítségével

Protestánsoknak:

25 latin liturgikus énekszöveg fordítása

Elemi német nyelvtan (alaktan és a mondattan alapjai)

Katolikusoknak:

25 német korál vagy egyházi kórusmű szövegének fordítása

Protestánsoknak:

Átlagos nehézségű korálok és más egyházi művek szövegének fordítása szótár segítségével

NB. Amennyiben a hallgatónak — főszakja szerint — az egyetem más nyelvet is előír, a fenti követelmények mérsékelhetők.

Szintvizsga-követelmények a tanfolyami oktatásban

Célszerű, ha ezek a tanfolyamok elsősorban az egyházi énekvezetők és -tanítók képzését tűzik ki célul. Ez felel meg ugyanis a tanfolyamokat indító intézmények jellegének, s az olyan növendékeknek, akiknek szakjellegű továbbtanítása nem az illető intézmény feladata, akiktől hangszerismeretben, a műzene önálló előadásában nem kívánhatunk meg nagyobb jártasságot, ám biztosan és önállóan mozoghatnak a liturgikus egyszólamúság ismeretében és a templomi ének vezetésében. Az alábbi feltételrendszer elsősorban reájuk („énekvezető tagozat”) gondol.

Azon növendékek azonban, akik magasabb zenei előképzettséggel (főképpen hangszer tudással) bírnak, az orgona-szintkövetelményekben kövessék a szakoktatási intézményekre érvényes normákat („organista-kántor tagozat”). Az ő esetükben természetesen a „zenei előfeltételek” cím alatt leírtak helyett is a megfelelő zenei szakintézmény normáihoz kell közeledni.

Alsófok

A záróvizsgák letételéhez megkívánt általános zenei szint
 Períódus-hosszúságú, nem moduláló egyszólamú dallam lapról olvasása
 Hangközök felismerése, intonálása oktávterjedelemig
 Modális és dúr-moll hangsorok 4 #, 4 b előjegyzésig (éneklés, felismerés, lejegyzés)
 Hármashangzatok és -fordítások felismerése, intonálása
 Egyszerű zárlatok szerkesztése írásban és hangszeren, felismerése hallás után

Népelek

40 (protestánsoknak 80) népelek fejből (saját felekezetük anyagából) a mellékelt jegyzék („törzsanyag”) alapján
 40 további népelek kottából (megadott jegyzék alapján): 30 saját felekezetük énekeskönyvéből, 10 másik felekezetek énekeiből, a megadott „műveltségi” anyag szerint
 A népelekben előforduló modális hangnemek ismerete

Gregorián ének

Magnificat recitálása (magyar nyelven) fejből, bármely zsolnártónusban
 A Liber Usualis XVIII. Sanctusa latinul, fejből
 5 (a mellékletben megadott) antifona magyarul, fejből
 „Veni Redemptor gentium”, „Veni Creator Spiritus” himnuszok első versszaka latinul, fejből
 A pünkösdi alleluja-refrén („Veni Sancte Spiritus”, vö. V. oszt. zenei általános iskolai tankönyv), fejből

A közös anyagon felül az evangélikusoknak:

A doxológia (Dicsőség) vagy megadott zsolnárrészlet recitálása az evangélikus énekeskönyvben található tónusokon (kotta használatával)

A közös anyagon felül a katolikusoknak:

A doxológia (Dicsőség) vagy egy megadott zsolnárrészlet recitálása bármely tónusban kotta használatával (vö. Éneklő Egyház népelektár 499. sz.)

A 3 rezponzórium bréve tónus alkalmazása a Népelektár bármelyik szövegére

„Missa mundi”: a Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus magyarul és a Kyrie, Sanctus, Agnus latinul, fejből

„Missa de Angelis”: Kyrie, Sanctus, Agnus latinul, kottából

A Népelektár 20 zeneileg és liturgiailag legfontosabb magyar antifonája fejből

A Népelektár többi magyar antifonája kottából

A Népelektár himnusz dallamai bármely magyar szövegre alkalmazva, kottából

3 további melizmatikus alleluja-refrén a Népelektárból fejből

Az általános (évközi) vesperás és kompletorium kottából

Egyházi kórusirodalom

- 20 könnyű két- vagy háromszólamú egyházi mű éneklése kisebb kamaraegyüttesben, főként 13-17. századi egyházi művekből
 25 egyházi kórusmű meghallgatása különféle stílusokból, zenetörténeti helyre és a liturgikus alkalmazásra vonatkozó magyarázatokkal; e művek felismerése és rövid jellemzése

Liturgia

A katolikusoknak:

Elmélet

- Az egyházi év felépítése, szerkezete, a fő ünnepek, a liturgikus színek
 - A mise felépítése
 - Az egyház jelei
- NB. Vezérfonal: az Éneklő Egyház liturgikus fejezetei, bevezetői, magyarázatai

Gyakorlat

- Az ordinarium missae magyar szövegei fejből
- Az 50. és 109. zsoltár és a Magnificat szövege magyarul, fejből
- Az oltár melletti schola-szolgálat szokásai, szabályai

A protestánsoknak

- A legfontosabb liturgikai fogalmak ismerete: az istentisztelet helye, a szolgálattelvők, az istentisztelet ideje
 Az ének jelentősége a közösségi istentiszteleten
 Az egyház év ünnepei
 Az istentisztelet részeinek elnevezései (magyarul és latinul)
 Alapfokú ismeretek saját egyházuk liturgikus rendjéről
 Az ordináriumtétel párhuzamai a katolikus egyház liturgiájában

Középfok

- A záróvizsgák letételéhez megkívánt általános zenei szint:
 Közepes terjedelmű népdal, barokk vagy klasszikus darab (esetleg egyszerű modulációval) lapról éneklése
 Skálák és modális hangsorok, pentatónia ismerete
 A klasszikus összhangzattan alapjai
 Egyszerű preklasszikus imitációk elemzése
 Az európai egyházzenetörténet fő korszakai, áramlatai
 A karvezetés technikai alapelemei: helyes testtartás, kéztartás, ütemfajták (gyakorlatban)

Népének

(az alsófokú követelményeket beleszámítva)

- 100 népének fejből saját felekezetének anyagából a mellékelt jegyzék („törzsanyag”) alapján
 20 népének fejből más felekezetek repertoárjából, a kijelölt közös „műveltségi” anyag alapján
 Saját felekezetének énektárából valamennyi népének éneklése kottából

Elmélet:

- A szövegek megértése, magyarázata, az ének liturgiai alkalmazása (saját felekezetének énekeivel kapcsolatban)
 - A népének hangnemének és versszak-képletének elemzése
 - A népének és az élő néphagyomány kapcsolata (elvileg)
- NB. Népénekkíséret az orgona tantárgyi követelmények szerint

Gregorián ének

Az alsófok anyaga, továbbá:

- 1 zsidó liturgikus ének fejből
- 30 kijelölt dallam (15 kottából, 15 fejből)
- Egyszerűbb antifonák vezénylese

Alapismeretek:

- A kvadrát és a mai magyar gregorián kottairás; a neumanevek
- A gregorián hangnemek és műfajok alapvető ismerete
- A hangjegyzés történetének legfontosabb fázisai
- A gregorián két fő dialektusa jellegzetességei, a gregorián variánsok jelentősége

A közös anyagon felül az evangélikusoknak:

Az Ágenda énekes tételei kottából

A közös anyagon felül a katolikusoknak:

Az alsófok anyaga, továbbá:

- 15 kijelölt újabb dallam fejből
- A Népénektár valamennyi magyar szövegű darabja, fontosabb latin darabjai, különböző műfajok legfontosabb típusdallamaiból 8-10 mintadarab; további 50 darab áténeklése kottából
- A Liber Usualis I. Gloria és I. Credo tétele latinul, kottából

Egyházi kórusirodalom

- 40 közepes nehézségű kórusmű éneklése kamaraegyüttesben, főként 13-18. századi művekből, a csoport felekezeti és szólamösszetételének megfelelő válogatásban
- 40 különféle stílusú egyházi kórusmű meghallgatása, zenetörténeti és liturgiai magyarázatokkal
- Könnyű (főként homofón) többszólamú kórusművek vezénylese

Orgona

„Énekvezető” tagozaton:

- Bármely énektári dallam kikeresése hangszeren 1 szólamban
- 20 igen könnyű énekkíséret

„Orgonista-kántor” tagozaton a szakképzést nyújtó intézményeknél megadott követelmények szerint

Liturgia

(az alsófok követelményein felül)

A katolikusoknak:

Elmélet:

- A mise részeinek tartalmi ismerete
- A zsoltosma órának elsorolása, a laudes, vesperás és kompletórium ismerete a Népszoltosma szintjén
- A keresztelés, bérmálás, esküvő, temetés, gyertyaszentelő (febr. 2.) liturgiája
- A nagyheti liturgia áttekintő ismerete a Népénektár szintjén
- A zsoltármagyarázat alapelvei (különösen a krisztológiai értelmezés módja)
- Az énekrend összeállításának alapelvei
- Az Éneklő Egyház népénektár liturgikus bevezetőinek ismerete

Gyakorlat:

- Korálás misén és a fenti három zsoltosmahórában

A protestánsoknak:

Istentiszteleti típusok; rendkívüli szertartások (esketés, temetés) rendje

A bibliai hagyomány és a protestáns istentisztelet

Az egyházi év

A liturgia történetének csomópontjai

A hazai protestáns énekeskönyvek tartalma, beosztása és használata

Felsőfok

A záróvizsgák letételéhez megkívánt általános zenei szint

- Moduláló dallamok lapról olvasása, az énekelt darabok elemzése
- Rövid, könnyű dallam lejegyzése hallás után
- A klasszikus összhangzattan (modulációk nélkül)
- A funkciók fogalma, felismerése
- Reneszánsz és barokk imitációk elemzése
- Az egyházzene története az általános zenetörténet keretében
- Vezénylés: avizók, leintés, szólamok beintése, jobb- és balkéz funkciói, tempó és dinamika érzékeltetése

Népelek

(az alsó- és középfokú követelményeket beleszámítva)

- 140 (protestánsoknak 200) népelek fejből saját felekezetük anyagából
- 30 népelek fejből más felekezetek repertoárjából a kijelölt közös „műveltségi anyag” alapján

Elmélet („himnológiai ismeretek”):

- A népelek történeti korszakai (külföldi háttérrel)
 - A legfontosabb források ismerete (elsősorban a saját felekezet körében)
 - A népzene és a történeti anyag kapcsolata
 - A népelek és a liturgia viszonyának mai alakulása
- NB. Minderről átfogó, alapvető tényismeret, részletesen azonban csak saját felekezeti énekanyaga tekintetében
- NB. Népelekkíséret az orgona-tantárgyi követelmények szerint

Gregorián ének

(az alsó- és középfok anyaga, továbbá)

Áténeklendő anyag:

- 3 latinnyelvű ordinárium
- Karácsony, vízkereszt, húsvét, mennybemenetel, pünkösöd ünnepeinek misetétéleiből 12 darab, a karácsonyi matutinum és a nagypénteki lamentációs zsoltos (latinul, kottából, a zsoltos rendjének áttekintésével), 15 himnusz dallam, a bevett 5 sequentia és 3 további ünnepi sequentia
- Kvadrát kottával és mai magyar átírással megadott bármely dallam lapról éneklése rövid átnézés után
- Könnyebb gregorián tételek vezénylése (tetszés szerinti módszerrel)

Elméleti ismeretek:

- A gregorián korszakai
- A gregorián műfajok, hangnemek
- A gregorián kottairás vázlatos története
- Az előadásmódra vonatkozó elméletek (röviden)
- A saját felekezet népelekgyűjteményében szereplő gregorián eredetű tételek párhuzamának ismerete

A közös anyagon felül a katolikusoknak

- Az egyházi év keresztmetszete gregorián tételekben végigénekelve (latinul, kottából)
- A magyar Népszoltos tételei
- A nagyhét fontos latin gregorián énekei
- A közös anyag felül a protestánsoknak:
- 10 darab a graduálkönyvekből, kottával, latin párhuzamaikkal

Elmélet:

A protestantizmuson belül jelentkező törekvések az anyanyelvű gregorián éneklésre (a történeti és jelenkori áramlatok vázlatos ismerete)

Egyházi kórusirodalom

40 igényesebb kórusmű éneklése kamaragyüttesben, 13-18. századi műveken kívül néhány 19-20. századi alkotás is, a csoport felekezeti és szólamösszetételének megfelelő válogatásban, a stílusok közti arányosság figyelembevételével

40 különféle stílusú egyházi kórusmű meghallgatása, zenetörténeti és liturgiai magyarázatokkal

Könnyű két-, három-, négyzólamú kórusmű vezénylése

Orgona

„Énekvezető” tagozaton: saját felekezetének általánosan használt énekei egyszerű orgonakísérettel

„Organista-kántor” tagozaton a szakoktatási intézményeknél megadott követelmények szerint

Liturgia

A katolikusoknak:

Elmélet

- A liturgikus teológia alapjai
- A nagyhét részletes ismerete
- A teljes népszolozsma ismerete
- Az egyházi év beható ismerete az első misekönyörgés és a prefációk alapján
- A rendkívüli szertartások (febr. 2., temetés, stb.) liturgikus rendje
- Alapismeretek a zsidó, bizánci, protestáns liturgiák rendszeréről és e liturgiák ma használatos legfontosabb szerkönyveiről
- Énekrendkészítés a liturgia tartalmi követelményeinek megfelelően

Gyakorlat:

- Korálás a népszolozsma óráin és a nagyhét szertartásain
- A teljes templomi énekszolgálat ismerete, megszervezésének módszertana

A protestánsoknak:

- A reformátorok liturgiára vonatkozó főbb iratainak ismerete
- A protestáns hitvallási iratok tanítása az istentiszteletről
- Saját felekezeti liturgiájuk legfontosabb külföldi típusainak jellegzetességei
- Az egyházak tanítása az istentiszteletről (a mai magyarországi helyzet), éspedig:
 - A református és az evangélikus agenda bevezetői
 - A II. Vatikáni Zsinat liturgiai tanítása
 - Az orthodox liturgikon
 - A zsidó liturgiai könyvek
- Liturgiátörténet és liturgikus megújulási mozgalmak

Kelt, 1993 júniusában

A tervezet minisztériumi jóváhagyása folyamatban van.

A tantervben számszerűen említett tételek később megjelenő mellékletben lesznek találhatóak.